

Sparekasseinstitutionen i Danmark.

En Brydningsperiodes Fænomener.

Af

Redaktør H. Green.

I.

Banken og Sparekassen, det er de to Institutioner, som for den almindelige Opfattelse betegner de vigtigste Faktorer ved Penges Omsætning og Forvaltning.

Menigmand vil være klar over, at hver af disse har sit særlige Karaktermærke; den jævne Borgers og Bondes Adskillelse mellem dem hviler paa en Overlevering, der virker rent instinktivt. Ikke med Lovparagrafers Hjemmel, men med den Kendskab, som Vane og Tradition giver, sætter han ved Anvendelsen Skellet mellem dem. Egnens Sæd og den Forskel, som er mellem By og Land, lægger i denne Henseende ogsaa et Lod i Vægtskaalen.

Først langsomt — og forskelligt efter Forholdene — gaar det ind i Bevidstheden, at Skellet ikke længer er det samme som før; det flytter sig, viger for et Tryk, der ofte skaber Modtryk og gør Grænsen permanent flydende.

Den nuværende Periode er en Brydningstid imellem Sparekasser og Banker. Saaledes er det natur-

ligt, at disse Forhold i Øjeblikket har alle en Brydningsperiodes Karaktertræk.

Man kan nu ingenlunde ved Vurderingen af Øjeblikkets Stilling bortse fra det Faktum, at Sparekasserne i Forhold til Bankerne har Traditionsberettigelsen for sig. For at naa til en retfærdig Afvejelse af Hensynene for og imod, bør dette fastholdes.

Herhjemme har Forholdet været det, at Sparekasserne tidlig har indtaget et meget højt Standpunkt. Netop fordi Bankerne væsentligst betegner et senere Udviklingstrin, har Sparekasseinstitutionen herhjemme — i Sammenligning med mange andre Lande — naaet en saa exceptionel Udvikling.

Dobbelt Interesse har det at fremhæve dette, eftersom det just er dette Punkt, der for Tiden volder Vanskeligheden. Fordi vor Sparekasseinstitution er naaet saa langt frem og indtager et saa smukt Standpunkt, rammer en ugunstig Tid den overvættes haardt. Og en ulige Konkurrence forværrer yderligere Stillingen.

Det er da ikke uden Interesse først ved Tal at pointere den danske Sparekasseinstitutionens fremskudte Stilling indenfor Nationerne. Til Bedømmelse foreligger et interessant Materiale, som Nationaløkonomen Guillaume Fativ har samlet og fornylig offentliggjort i »Le journal de statistique suisse«.

Dens Tabel over Indskydernes Antal og Indskudsbeløbenes Størrelse, sét i Forhold til Folkemængden, giver følgende Oversigt:

Land	Befolkning (i Millioner)	Antal Indskydere	Indskuds- beløbene (i Mill. Fr.)
Rusland	106,2	2,160,000	11,089,0
De Forenede Stater.....	74,0	5,688,000	11,553,2
Tyskland	52,3	13,500,000	9,500,0
Japan.....	44,7	3,001,000	266,5
Østrig-Ungarn	44,3	5,421,000	6,000,2
Storbritannien	40,2	8,767,000	4,145,2
Frankrig	38,5	9,666,000	4,271,1
Italien	31,5	4,976,000	2,146,4
Spanien.....	17,3	212,000	151,5
Belgien	6,6	2,753,000	1,046,0
Rumænien.....	5,4	113,000	31,6
Kanada	5,3	176,000	299,4
Holland	5,0	925,000	271,1
Sverige	5,0	1,664,000	629,4
Portugal	4,9	?	62,4
Avstralien	4,2	1,013,000	775,7
Schweiz	3,1	1,300,000	1,000,0
Bulgarien	2,5	41,000	3,6
Grækenland	2,4	5,000	3,8
Serbien	2,3	11,000	8,2
Danmark.....	2,3	1,063,000	897,2
Norge	2,1	615,000	384,2

Denne Sammenstilling viser, at Danmark ikke blot er fremme i første Række, men staar som en absolut Nr. 1.

Lægger man de foranstaaende Tal til Grund for en Beregning af Forholdet mellem Folkemængden og Indskydernes Antal — og i den standende Strid har dette Synspunkt særlig Betydning — finder man, at Danmark kommer i Spidsen med 46,12 pCt. Ind-

skydere; derefter følger: Schweiz med 42,29 pr. 100 Indbyggere, Belgien med 41,80, Sverige 33,50, Norge 29,74, Tyskland 25,82, Frankrig 25,10, Avstralien 23,90, Storbritannien 21,81, Holland 18,49, Italien 15,80, Østrig-Ungarn 12,22, De Forenede Stater 7,68, Japan 6,70, Kanada 3,31, Rumænien 2,10, Rusland 2,03, Bulgarien 1,65, Spanien 1,20, Serbien 0,50 og sidst Grækenland med 0,22 pCt.

Fordeler man Indskudene pr. Individ, kommer Danmark atter til at staa som Nr. 1 med 389,40 Frcs. pr. Individ; derefter har Schweiz 325,30 Frcs., Tyskland 188,20, Norge 185,80, Avstralien 183,00, Belgien 158,80, De Forenede Stater 156,10, Østrig-Ungarn 135,40, Sverige 126,80, Frankrig 110,90, Storbritannien 103,10, Italien 68,20, Kanada 56,55, Holland 54,15, Portugal 12,70, Rusland 10,25, Spanien 8,75, Japan 5,95, Rumænien 5,80, Serbien 3,50, Grækenland 1,55 og Bulgarien 1,45 Francs pr. Individ.

Sparekassernes Blomstringsperiode — Grundlaget for det høje Standpunkt, som de altsaa nu indtager — falder i Halvfjerdsernes Begyndelse, der jo i mange Henseender har været en Gennembrudstid og Opgangsperiode for vort Land. Pengene strømmede i disse Aar ind til Sparekasserne som en stedse rindende, gylden Flod, Indskudsbeløbene steg og steg, og Antallet af Sparekasser mere end fordoblede paa faa Aar. Mens der ved Tredsernes Begyndelse kun var c. 70 Sparekasser i hele Landet, betegner allerede det nævnte Aarti en stærk Udvikling: men ved Halvfjerdsernes Begyndelse tager denne rivende Fart. I 1869—70 op-

rettedes saaledes 97 nye Kasser, i det følgende Tiaar ikke mindre end 306.

Paa dette Tidspunkt var Vanskelighederne ved at bestyre en Sparekasse ikke store, det Fond af Omsigt og Energi, som krævedes, minimalt imod Nutidens skærpede Fordringer.

Efterhaanden som Udviklingen er skredet frem, har Vanskelighederne indfundet sig. Den mere agile Omsætning, som Nutiden kender, den større Vexlen og Variation i Anlægsobjekterne, Renteforholdenes Svingninger, der nu gaar i hastig Bølgegang — ikke længer som Pendulets sikre Op- og Nedslag — de gentagne Konverteringer og — last not least — Oprettelsen af de mange Indskudsbanker Landet over — har forenet sig om at frembringe ganske forandrede Vilkaar for Sparekasseinstitutionens Virksomhed.

Og mens de gamle Banker gennemgaaende har arbejdet uden skarpere Konkurrence med Sparekasserne, har Forholdene tvunget de mange nye Instituter ind paa en mindre lemfældig Fremgangsmaade. Man har i de værnende Bestemmelser i Sparekasseloven af 1880 fundet en Dør, som stod aaben, og ad denne er en skarp Konkurrence paaført Sparekasserne.

Herimod har Sparekasserne reageret. At de maatte det, kan kun forundre dem, der ser forbavsete ud blot ved at se Ordet »Konkurrence« anvendt i Sætning sammen med Sparekasser. Som den Institution Sparekasserne er og med den Udvikling, de har naaet, har deres Ledere haft en Pligt til at dæmme op for Strømninger, der viste Tendens til at true deres rolige Existens.

Det er denne Reaktion vi for Tiden oplever.

Udslag af den er det Lovforslag, som den nuværende Justitsminister Alberti i forrige Rigsdagssamling indbragte i Folketinget, og som efter Vedtagelsen der gik til Udvalgsbehandling i Landstinget.

Udslag af den er fremdeles de Organisations- og Sammenslutningsplaner, som i den seneste Tid har været ret stærkt fremme i Sparekasse-Kredse.

Det følgende er et Forsøg paa en Tilrettelægning af Materialet i denne Henseende. Af dette vil formentlig allerede nu kunne uddrages Momenter, som viser, i hvilken Retning Sparekasseinstitutionen lettest og naturligst finder det Rygstød, den i høj Grad trænger til.

2.

Sparekasseinstitutionen har lagt Grundlaget til sit nuværende høje Standpunkt under ganske frie Former. Kun to Aartier tilbage ligger den Lov, hvorved Institutionen fik Statsmagtens Stempel og blev undergivet en Række Kontrolbestemmelser, hvis Formaal var at sikre Sparernes Interesser og samtidig at give Sparekasseinstitutionen en fast Afgrænsning. Paa den ene Side indførte Loven af 1880 saaledes et gennemgribende Tilsyn; under Indenrigsministeriet ansattes en Sparekasseinspektør, og der gaves detaillerede Forskrifter om Kontrol og Regnskabsaflæggelse. Paa den anden Side gik Loven af 1880 — bortset fra Undtagelsesbestemmelserne, der jo ganske vist er omfattende — ud paa at skille Sparekassevirksomhed ud fra anden Pengeforvaltning. Den forbød de Institutioner, der ikke faldt under dens Omraade, at kalde sig Sparekasser og drive Sparekassevirksomhed. Med andre

Ord: den knyttede til Pligten en Ret. Men Praxis har ikke respekteret Tanken i Loven; kun dens Bogstav er overholdt, dens reelle Indhold er svundet bort. Den Omstændighed, at Undtagelserne var saa omfattende, har vel noget bidraget hertil. Loven undtog nemlig alle de bestaaende Banker, som havde indrettet Sparekasseafdelinger enten ved deres Hovedkontor eller Filialer. Disse havde blot inden 3 Maaneder fra Lovens Ikrafttræden at anmelde, at de ønskede at fortsætte; der var da i Loven givet dem — et rent ubetinget — Tilsagn herom, ligesom der var stillet dem forskellige Begunstigelser i Udsigt. Af Banker, som paa denne Maade driver Sparekassevirksomhed, er der endnu over 20; men en Række andre er kommen efter, som har omgaaet Loven paa følgende Maade: man udsteder ikke Sparekassebøger, men derimod Kontrabøger, og i dem staar der, at de Penge, som indsættes paa Bøgerne, modtages paa Sparekassetilkaar. Imod denne aabenbare Omgaaen af Loven af 1880 har der ikke fundet nogen Indskriden Sted, og til Trods for Sparekasseloven drives derfor ukontrolleret Sparekassevirksomhed i dette Øjeblik af et stort Antal Banker.

Det behøver ingen nærmere Paavisning, at det er Sparekasserne, der er blevene brøstholdne ved denne Fremgangsmaade; Loven af 1880 er paa denne Maade kommen til at skabe Ulighed i Konkurrenceforholdet og har saaledes delvis forfejlet sit Maal.

I denne Henseende har det jo selvfølgelig Betydning, hvor stærk Virkningen er af dette Sparekasselovens Baand, som altsaa Sparekasserne, men ikke Indskudsbankerne er underkastede. I det Store og

Hele virker Loven sikkert fortræffeligt, men der er ogsaa Ting i den, som en 20aarig Erfaring kunde ønske anderledes. I denne Henseende har i den seneste Tid Spørgsmaalet om Børseffekters Regnskabsværdi været stærkt fremme, idet dette har voldt og endnu stadig vil volde en Del Vanskeligheder.

Sparekasseloven giver i sin § 4 Regler om den aarlige Regnskabsafslutning og om den Kurs, hvortil Kassernes Værdipapirer ved denne skal ansættes. Det hedder herom, at de Værdipapirer, for hvilke der noteres Kurs paa Børsen, skal opføres i Regnskabet til de paa Afslutningsdagen sidst noterede Køberkurser, dog for saa vidt det er Obligationer, efter en Gennemsnitsberegning af denne Kurs og Kurserne paa de tilsvarende Dage i de nærmest forudgaaende 2 Aar, i hvilke Obligationerne har været i Sparekassernes Besiddelse. Enhører Værdipapirerne ikke blandt de kursnoterede — hvilket naturligvis kun rent undtagelsesvis er Tilfældet — er det vanskeligere at fixere Værdimaalingen. Loven nøjes her med en skønsmæssig Ansættelse af den »formentlige Værdi paa Regnskabets Afslutningsdag«, men fordrer tillige, at der i Regnskabsopgørelsen til Vejledning skal opføres den Pris, for hvilken de paagældende Papirer er erhvervede.

Den Ordning, som Sparekasseloven indførte paa dette Omraade, var ingenlunde en Sanktion paa en traditionsmæssig Fremgangsmaade. Tværtimod: det var tidligere det overvejende almindeligste, at de Børseffekter, som Kasserne efterhaanden erhvervede, blev førte til Bogs for deres Indkøbspris, og med denne Sum vedblev de at figurere i Regnskaberne, ganske bortset fra, om Kursen paa de paagældende Effekter

sank eller steg. En Sparekasse kunde paa den Maade komme til at vise et Resultat, der ikke ganske svarede til Virkeligheden, d. v. s. til den øjeblikkelige »Virkelighed«, idet de skiftende Konjunkturer kunde fremkalde større eller mindre Svingninger, som intet Udtryk fandt i Regnskabet.

Bestemmelsen om Værdsættelse efter en treaarig Gennemsnitsberegning volder som sagt for Tiden nogen Besvær. Ikke dens Princip — dette er sikkert absolut heldigt. Det er jo nemlig nok rigtigt (som Regel da), at det for en Sparekasse først faar Betydning, om Papirerne er gaaet op eller ned, naar den skal sælge; forsaavidt kunde det synes rimeligt at se helt bort fra Svingninger; men den Modbetragtning, som gør sig gældende, — nemlig at en ufornuftig Administration, som bringer Tab, altfor let skjules — fører naturligt til gennem en Periodeberegning at skaffe et stadigt Overblik over Værdien af de Effekter, som Sparekasserne har anbragt deres Penge i.

Erfaringen har imidlertid vist, at en Kursberegning som den nuværende, giver — eller i det mindste kan give — Tilfældighederne en altfor overvejende Indflydelse. De seneste Aar har ladet os opleve en Svingningens Periode af større Intensitet end forudset. De vanskelige Pengeforhold i den nuværende Tid har bragt alle Børseffekter ned paa et meget lavt Kursstandpunkt. Et efter al Sandsynlighed forbigaaende Fænomen kan her faa en overvejende Indflydelse, som let kan komme til at anrette Skade.

Det er jo nemlig givet, at det store Publikum, der skal have Tillid til Sparekasseinstitutionen, gennemgaaende kun kan have et løsere Kendskab til de

Fænomener, der kendetegner den finansielle Situation. Naar en Deroute som den, der har fundet Sted i de sidste Aar, faar et saa prægnant Udtryk som et 3 Aars Gennemsnit giver, tager Situationen sig slet ud, hvor den inderst inde dog kan betegnes som uforandret.

Og nu er Forholdet jo det, at det Kurstab, der, som det forhaandenværende, paa kort Tid kan sluge en Sparekasses Reservefond, i Virkeligheden tildels er et nominelt Tab. Kun det Tab, der falder paa realiserede Effekter, er et virkeligt Tab. For de Effekters Vedkommende, som en Sparekasse kan vedblive at holde udover de vekslede Tider, er Spørgsmaalet om Tab kun et rent regnskabsmæssigt. Naar de gode Tider komme igen — og gode og onde Tider vexler jo, omend i uberegnelige Perioder — vil Reservefondskontoen, som nu bringes paa et Lavmaal, atter stige.

Det er ikke uden Interesse i denne Forbindelse som neutralt Exempel at fremhæve, at et af vore fundamentale Instituter, der forvalter store Midler — Statsanstalten for Livsforsikring — har sat sig ud over Hensyntagen til saa forbigaaende Konjunkturer som de nuværende. I Beretningen for Anstaltens Virksomhed for 1899 hedder det herom, at, medens samtlige Børs-effekter i tidligere Regnskaber var opførte efter de paa sidste Kursdag i Aaret noterede Kurser, er en saadan Værdiansættelse i Regnskabet for 1899 kun anvendt for de ikke amortisable Effekter. De amortisable Aktiver er derimod opførte til den Pris, for hvilken de er indkøbte, saafremt Købet er sket efter 1890 og ellers til de i Regnskabet for 1890 anvendte Kurser, dog at intet Aktiv er opført til højere Kurs end den, hvortil det udtrækkes. Amortisationen er jo en

Omstændighed, der fuldtud berettiger til denne Værdiansættelse, hvor der ikke er Tale om Realisation.

Det er nu let at paavise, at den treaarige Beregningsmaade for Sparekasserne i mange Tilfælde vil kunne give et uheldigt Indtryk, stille Forholdene op som afskrækkende, skønt de i Virkeligheden kun med Berettigelse kan kaldes forbigaaende ugunstige.

Som typisk Exempel i saa Henseende kan tages Sparekassen for København og Omegn. Denne har under tidligere Tidens hurtige Kapitalopsamling sikkert været noget for tilbøjelig til at anbringe Pengene i Børseffekter. Den er bleven brugt af Kapitalisterne. I Tider, hvor rentebærende Papirer stod højt, har disse ikke selv villet tage Risikoen for Anbringelsen. De er gaaet til Sparekassen, har ladet den anbringe Pengene i Papirer, der maatte købes til høje Kurser, og under de ganske forandrede Forhold nu bliver derfor Kurstabet overordentlig. Ved Udgangen af Regnskabsaaaret 1899 udgjorde denne Sparekasses Reservefond 8 Mill. Kr. Ved Afslutningen 1900 maatte det halve af denne afskrives til Dækning af Kurstab. Og det Regnskab, som nu kan ventes, vil sikkert vise et tilsvarende Kurstab. Et saadant Forhold, der underlagt med historiske Forudsætninger og underbygget med særlige Betragtninger, som den finansielle Situation i Landet giver Anledning til, kan overfor et mere indsigtfuldt Publikum gøre Regning paa Forstaaelse. Men overfor det store Publikum er Forholdet et andet. En mere robust Betragtning vil let gøre sig gældende, og der kan paa denne Maade afstedkommes betydelige Ulæmper. Det turde derfor sikkert betegnes som et ret rimeligt Skridt, at det gennem det Albertiske Lovfor-

slag er foreslaaet at forandre denne Beregningsmaade. Der er stillet Forslag om at forandre den 3aarige Periode til en 10aarig. Maaske vilde en 6aarig — som af den daværende Minister Bramsen foreslaaet — være naturligere; men dette er jo forøvrigt noget af en Skønssag.

Dette Forslag kunde sikkert — om det var fremsat alene — være gaaet igennem. Dets Sammenknytning med det omfattende Maximalrenteforslag hindrede imidlertid dets Fremme, hvilket vistnok maa betegnes som uheldigt.

Der har da ogsaa siden hævet sig stærke Røster imod det. Indvendingerne, der fremkom i en saa drastisk Form som, at Lovforslaget tilsigtede at foranstalte en falsk Ballance opgjort for Sparekasserne, har vel nærmest fundet Sangbund paa Grund af det uheldige Tidspunkt, hvorpaa Forslaget fremkom. Det kan jo ikke nægtes, at der er noget odiøst i netop at foretage denne Forandring i det Øjeblik, man staar og skal bruge den.

Imidlertid er det gunstigste Øjeblik vistnok forbi. Der er derfor sikkert ingen Grund til nu ikke at foretage en saadan Lovændring, naar man maa indrømme dens almindelige Berettigelse. Denne Del af det Albertiske Lovforslag vilde det derfor formentlig være naturligt at gøre til Lov.

3.

Det var en ganske forbløffende ringe Opmærksomhed, det saakaldte Albertiske Lovforslag om Maximalrenten vakte ved Behandlingen i Folketinget. Saameget mærkeligere var dette, som Forslagets Række-

vidde er overordentlig betydelig og det som Principspørgsmaal er af ganske fundamental Natur. Alene af den Grund maatte der formodes at være meget divergerende Meninger om dets Berettigelse, hvad der da ogsaa senere har vist sig at være Tilfældet.

Hovedbestemmelsen i Forslaget gaar ud paa at fastsætte en Maximal-Indlaansrente. Da man ikke ønsker for bestandig at fixere denne, vælger Lovforslaget den Udvej at foreslaa nedsat et Sparekasseraad, bestaaende af Sparekasseinspektøren som Formand og 8 Medlemmer. Dette Raad fastsætter Maximalrenten og kan senere til enhver Tid forandre den. Fastsættelsen træder stedse i Kraft til den Tid, Raadet bestemmer, dog ingensinde før 2 Maaneder efter, at Beslutningen om dens Fastsættelse har været bekendtgjort. Medlemmerne af Raadet tænkes valgt for 3 Aar ad Gangen, Halvdelen af hvert af Rigsdagens Ting. Valgbar er enhver, der enten er Formand for eller Medlem af Bestyrelse eller Direktion for en Sparekasse, hvis Udbytte eller Overskud hverken helt eller delvis er forbeholdt Stiftere, Garanter eller Aktionærer, og som desuden opfylder de almindelige Betingelser for Valgbarhed til Rigsdagen.

Sparekasseraadet skal indkaldes af Sparekasseinspektøren med 14 Dages Varsel, saa ofte han finder det fornødent, dog mindst to Gange aarlig. Det skal endvidere indkaldes saa ofte mindst 3 Medlemmer begærer det.

Den Indlaansrente, som paa denne Maade fastsættes som Maximum, vil Lovforslaget sikre opfyldt ved Hjælp af Stempelbegunstigelsen. Af denne Grund fremtræder Lovforslaget formelt som en Ændring til

Lov af 11. Februar 1863 om Brugen af stemplet Papir. Det er denne Lovs § 3 der tages Sigte paa. Den lyder:

- 1) De i Anhanget til denne Lov nævnte Sparekasser og Bankinstituter skulle fremdeles være berettigede til at benytte ustemplet Papir til Aktier, Kontrabøger, Beviser for Indlaan, Depositobeviser og Recipisser, ligesom det ogsaa skal være dem tilladt at benytte ustemplet Papir til deres Debitorers Forskrivninger for Laan mod haandfaet Pant.
- 2) Transporter paa Foliohaveres Anvisninger paa eget Folio i Nationalbanken og i de i Anhanget til denne Lov nævnte Bankinstituter skulle for Fremtiden være stempelfrie, naar Anvisningerne lyde paa Betaling ved Forevisning.
- 3) Ingen Anvisning eller Transport paa samme maa udstedes med Navn in blanco eller lydende paa Ihændehaveren. I Overtrædelsestilfælde behandles Dokumentet som en paa ustemplet Papir skreven Vexel.
- 4) De samme Rettigheder skal Indenrigsministeriet kunne tilstaa andre Sparekasser og Bankinstituter af lignende Beskaffenhed, der senere maatte anholde derom. Hver Gang en saadan Begunstigelse meddeles, skal derom udfærdiges en offentlig Bekendtgørelse.

Af denne Paragraf er Punkterne 2 og 3 ophævede ved Checkloven af 23. April 1897.

Forslaget gaar nu ud paa, at de Sparekasser og Bankinstituter, der ved denne Lov har erholdt Stem-

pelpapirsbegunstigelser, saavel som de, der senere faar saadanne, kun skal beholde eller faa dem paa Betingelse af, at de ikke for noget Indskud paa Kontrabog (eller for den oplagte Rente af disse Indskud) tilsiger eller yder en højere Rente end den til enhver Tid fastsatte Maximalrente. Dernæst lukker Lovforslagets § 2 forskellige Døre for Omgaaelse ved at fastsætte, hvad der forstaaes ved Kontrabog og ved Rente. Under det sidste indbefattes al Bonusudbetaling. § 3 endelig angiver nærmere Resultatet af det ovenfor nævnte ved følgende Straffebestemmelse:

»Saafremt nogen Sparekasse eller noget Bankinstitut for noget Indskud tilsiger eller yder højere Rente end Maximal Sparekasserenten, er derved Stempelbegunstigelsen bortfalden og vedkommende Sparekasse eller Bank i hele sin Virksomhed undergivet Stempelovgivningens almindelige Forskrifter, derunder dens Straffebestemmelser og Paataleregler. Desuden ifalder vedkommende Sparekasse eller Bank en Bøde af 1000 Kr., som dikteres af Stempelbestyrelsen, dog saaledes, at Spørgsmaalet, om Bøden med Rette er dikteret, inden 6 Uger kan forlanges indbragt for Domstolene«.

Det er ikke uden Interesse, at Tanken om at binde Sparekasserenten allerede var fremme under Forhandlingerne om Sparekasseloven af 1880. Sparekassekommissionen, som var nedsat i Halvfjerdserne, holdt i sin Betænkning i 1879 enstemmig paa, at der burde fastsættes en Maximalrente ved Lov. Regeringen sluttede sig hertil, og i Anmærkningerne til sit Forslag

betegner Regeringen Maximalrenten som et fundamentalt Punkt. Forslaget blev da ogsaa vedtaget i Landstinget, overensstemmende med Regeringens Ønske (dog ikke dettes Maximum paa 3,65 pCt. — dette Tal oprindeligt foreslaaet af Levy — men derimod det af Kommissionens Flertal foreslaaede 4 pCt.). Imidlertid mødte denne Bestemmelse paa hin Tid afgjort Modstand i Folketinget, og Maximalrente-Paragrafen gik som bekendt ikke over i Loven, idet ogsaa Landstinget sluttelig gav Afkald paa den.

Det kan jo ikke nægtes, at Forslaget om Maximalrente betegner en Indskrænkning i den fri Konkurrences Princip. En saadan kan naturligvis gøres. Spørgsmaalet maa imidlertid blive, om der foreligger tilstrækkelig vægtige Grunde til en saadan.

Forslaget er blevet til efter en Forhandling mellem Bestyrelserne for de tre største Sparekasser her i Landet, Sparekassen for København og Omegn, Bikuben og den sjællandske Bondestands Sparekasse. Bestyrelserne er blevne enige om dette Forslag, og det er efter Overenskomst imellem disse, at den nuværende Justitsminister forelagde Forslaget i Folketinget, mens hans Kollega, Højesteretsadvokat P. G. C. Jensen, som Repræsentant for Bikuben, anbefalede det i Landstinget.

Af disse Oplysninger vil det være naturligt at slutte, at Lovforslaget har almindelig Sympati i Sparekassekredse. Dette er da ogsaa Tilfældet.

Der finder jo nu en Sammenblanding Sted mellem Sparekasse- og Bankvirksomhed og en indbyrdes Konkurrence imellem disse, i hvilke Sparekasserne er udsatte for at trække det korteste Straa.

Det kan da ikke omdisputeres, at Forslaget er en Trumf imod Bankerne.

Den 9. Februar d. A. forelagde Forslagsstilleren Lovforslaget i Folketinget. Kun fra Indenrigsminister Bramsens Side fremkom en Kritik af Forslaget. Og denne gik ingenlunde ud paa at slaa dette ned. Igenem en udførlig historisk Redegørelse fremførte Taleren de Argumenter, som kunde tale for en Maximalrente, og gik dernæst over til at undersøge den Virkning, en Lov som denne vilde have paa de bestaaende Forhold. Taleren betonedede her, at de ældre Banker, der have saavel Sparekasse som Indskudsafdeling, ikke have vist sig at være af dem, der gaar i Spidsen med Rente-forhøjelse, hvorfor disse formodentlig ikke vilde have noget væsentligt at indvende imod den foreslaaede Forholdsregel.

Hvad de Banker angaar, der, som f. Ex. Privatbanken i København og Fyns Diskontokasse i Odense, slet ikke modtager Sparekasseindskud, er de jo ganske uberørte af Loven. Det vilde altsaa blive de nye, efter Sparekasseloven oprettede Banker, som Loven vilde ramme. Disse lever og virker »uden noget som helst Tilsyn eller uden nogen som helst Indskrænkning fra Lovgivningsmagtens Side«, de have »samme Stempelbegunstigelse som de under Tilsyn staaende Sparekasser, d. v. s. de have Rettigheden uden de dermed følgende Forpligtelser«. Taleren konkluderede i, at det af Hensyn til en rolig og uforstyrret Udvikling af vort Sparekassévæsen mulig var tilraadeligt at overvinde de almindelige Betænkeligheder ved at gøre Indskrænkning i den fri Konkurrence og altsaa lægge

et saadant Baand paa disse Instituter. Imod Detailler Forslaget havde den daværende Indenrigsminister talrige Indvendinger; men Tanken i dette gav han som anført i betinget Form sin Tilslutning.

Med en varm anbefaling af Forslagsstilleren gik Forslaget dernæst uden væsentlig Forhandling gennem Folketinget.

Først i Landstinget fandt det sin egenlige Modstand. Men det er interessant at lægge Mærke til, at det absolut ikke var specifik parti politiske Synspunkter, der bar denne frem. Forslagets dygtige Defensor i Landstinget var Højesteretssagfører P. G. C. Jensen, mens Forslagsstilleren Albertis Partifælle, Højesterets-sagfører Octavius Hansen angreb det stærkt.

Efter en ret livlig Diskussion i Landstinget henvises Sagen til det Udvalg, hos hvilket det endnu beror.

Først efter Rigsdagssamlingen er de stærke Røster imod dette Forslag kommet til Orde; mens ellers Sommerens relative Uvirksomhed ogsaa havde bragt Stilhed om dette Spørgsmaal, kom det jydsk Handelsmøde med kraftig Impuls og bragte Sagen paa Bane igen.

Fra Handelsstandens Side nedlagdes her en første officiel og meget energisk Protest imod Lovforslaget. I Resolutionsform saa den saaledes ud:

»Det 18de jydsk Repræsentantmøde udtaler, at man anser Fastsættelsen af en Maximalrente for uheldig og anmoder Forretningsudvalget om at have sin Opmærksomhed henvendt paa denne Sag«.

Det er jo ret naturligt, at netop Handelsstanden udtaler sig om denne Sag, der kan blive af den største Betydning for vort økonomiske Liv.

Tidspunktet er ogsaa gunstigt. Medens Sagen først tegnede til at faa en noget forceret Tilblivelse, er den nu ved Landstingets Initiativ kommen i Udvalgsbehandlings grundige Skærsild. Der er da netop nu særlig Anledning til at overveje Forslaget.

Forhandlingens Karakter paa det jydske Handelsmøde gaves strax af Formanden, Grosserer Joh. Baune, der i en skarp Fordømmelsesdom betegnede Lovforslagets Tendens som: ikke større Sikkerhed, men mindre Rente.

Forøvrigt var det Bankdirektør Nørgaard (Aarhus Privatbank), der førte Hovedslaget imod Forslaget. Det bør fremhæves, at det ikke var som Bankmand, at han var imod Maximalrenten. Efter hans Mening vilde Forslaget for Bankerne betyde overordentlig lidt, mulig slet ingen Indflydelse have paa deres Stilling. Hvad der efter Talerens Mening dømte Lovforslaget var dets Griben ind i den fri Udvikling af Næringslivet. Det var altsaa ud fra et rent Købmandsstandpunkt, at Bankdirektør Nørgaard formede sin Protest: Forslaget var et Forsøg paa, ved at gøre Indskrænkning i det frie Erhvervsliv, at favorisere Sparekasserne paa Bankernes Bekostning. Og her mente Taleren (og Forsamlingen af jydske Handelsrepræsentanter sluttede sig ganske hertil), at Handelsstanden var bedst tjent med at have med Bankerne at gøre, og derfor ikke var interesseret i en ensidig Sparekasselovgivning. Men det afgørende var dog, at

Lovforslaget vilde virke uheldigt for Samfundet i sin Helhed.

Ligesom Højesteretssagfører Octavius Hansen i Landstinget stemplede Forslaget som en agrarisk Lov, som væsentligst havde til Hensigt at skaffe Landmændene billige Laan, saaledes blev det ogsaa her fremhævet, at Hensynet til Sparerne var ladet ude af Betragtning til Fordel for ganske uvedkommende Hensyn til Laantagerne. En Lov til Fordel for Sparerne bør tage Hensyn til forøget Sikkerhed for Pengene, men dette Forslag gaar kun ud paa at skaffe ringere Rente uden at give nogensomhelst forøget Sikkerhed.

Bankdirektør Nørgaard udtalte sig stærkt kritiserende om den bevægelige Rente. Han kunde relativt billige en fast Rentefod, som det var paatænkt at give ved Sparekasseloven 1880; men en bevægelig forekom ham aldeles urimelig. Det vilde være umuligt hermed at træffe et Valg, som paa én Gang baade kunde tilfredsstille Hovedstaden, Byerne og Landet.

Som Konsekvens af sine Udtalelser hævdede Bankdirektør Nørgaard, at det vilde være langt naturligere at gøre Stempelbegunstigelsen afhængig af et for alle fælles Tilsyn.

4.

Tør det nu efter det fremstillede antages, at Forslaget om Maximalrente i den Grad vil blive mødt med Modstand, at det ikke vil blive til Lov, er det maaske dog muligt, at det stillede Forslag kan give Stødet til Lovbestemmelser af anden Art til Gavn for Sparekasserne. Et Fingerpeg i saa Henseende synes

det at være, at det under Forhandlingerne fra alle Sider er indrømmet, at lovmæssigt Tilsyn for al Sparekasse- og Indlaans-Virksomhed vilde være en rimelig Foranstaltning.

Naar da Sparekasserne ikke kan gøre Regning paa udadtil at faa den Støtte i Konkurrencen, som de ønske, faar Bevægelserne indad desto større Interesse.

Det er rimeligt, at Sparekasserne griber Tidens Løsen: Sammenslutningstanken. Sparekasserne repræsenterer store Kapitaler; 700 Mill. Kr., en ikke ringe Del af den danske Nationalformue, administrerer Sparekassebestyrerne Landet over. Om 10—15 Aar kan denne Stormagt mønstre sit Magtomraade ide talende Ord: Herskeren over en Milliard; er det da underligt, at den føder Selvstændighedstanken, at ogsaa den vil lægge sin Haand paa Udviklingen og med sin Magt varetage sit og sines Tarv!

Det første Skridt er allerede gjort, den første Diskussion er ført, og Planerne har taget fast Form.

Med en kortfattet Oversigt over disse skal denne Fremstilling afsluttes.

Allerede ved dette Aars Begyndelse er Forslag fremsat til Stiftelse af et Fællesinstitut for Provins-sparekasser.

Foreningens Formaal skal være at varetage Sparekassernes Interesser i forskellig Retning (Anbringelse af Midler til den højest mulige Rente — hermed maa dog ikke forstaas, at man vil drive nogen Konkurrence — og paa gode Tilbagebetalingsvilkaar, Ydelse af Laan til Medlemmerne, Indfrielse af disses Anvisninger, Omflytning af Kapitaler o. s. fr.). Kortelig udtrykt vil man — uden Udgift og Risiko for Sparekasserne — søge

opnaaet saadanne reelle Fordele, som kun kan tænkes tilvejebragte igennem en Sammenslutning.

Naturligvis kan et Fællesinstitut for Provinssparekasser lettest og paa den sundeste Basis tænkes arrangeret ved Hjælp af vort Lands Hovedbanker. De Mænd, som har gjort det første Arbejde for denne Sag, har da ogsaa søgt og faaet Tilsagn fra én af disse om Støtte til Realisation af Planen om et saadant Pengeinstitut.

Fællesinstitutet vil ved Hjælp af Checksystemet søge at øge Omsætningsmidlerne og befordre Omsætning med formindsket Rente og Kapitalspild, idet der virkes hen til, at Checken mere og mere træder i Stedet for Kontanter og i videste Omfang benyttes som Repræsentativ for Penge.

De Sparekasser, der slutter sig til Tanken om et saadant Fællesinstitut med Clearinghouse, udgør en Forening, i hvilken samtlige Sparekasser udenfor København kan indtræde, og som tænkes at antage Navnet »De samvirkende Sparekasser«.

Foreningens Interesser varetages af et Repræsentantskab, der tænkes dannet af Sparekasseinspektøren, de fungerende Formænd for Centralforeningerne for Jyllands og Østifternes Sognesparekasser samt to af Købstadsparekasserne valgte Repræsentanter.

Forholdet til Bankforbindelsen tænkes nærmere ordnet ved en Overenskomst imellem Banken og Repræsentationen, idet Ind- og Udlånsrente, Udbytte m. m. vil være afhængig af den endelige Tilslutning og Organisation, Pengemarkedet, Konjunkturer o. s. fr. Banken siges principielt at være gaaet ind paa at oprette en særskilt Afdeling for Spare-

kasserne med særskilt Opgørelse og Regnskabsførelse.

Det er Hensigten at arbejde hen til, at de af Sparekasserne udstedte Checks, der dels udfærdiges i brudte Beløb, dels udleveres paa runde Summer, kan modtages Landet over med samme Tryghed som Mønt og Sedler.

Antages det, at samtlige i Foreningen værende Sparekasser, efterhaanden som Sagen er bleven indarbejdet, gennemsnitlig Aaret rundt vil have 25 Mill. Kr. cirkulerende eller beroende i Checks i Stedet for i kontante Penge — og at et saadant Resultat i Tidens Løb kan naas, er man gaaet ud fra —, repræsenterer disse Cirkulationsværdier til 4 pCt. Rente en aarlig Indtægt af 1 Mill. Kroner.

Det er altsaa Renten af Checkens Beløb fra dens Udgivelse og indtil den Dag, den præsenteres i Banken til Betaling, der bliver ren Gevinst.

Der paahviler ikke de enkelte Sparekasser nogen Forpligtelse til at træde i Forbindelse med Banken, udover hvad Deltagelsen i Checkcirkulationen medfører, men der gives dog ogsaa andre Omraader, hvor en Samvirken af de i Foreningen værende Sparekasser kan være til Nytte og Fordel.

Selvfølgelig kan Sparekasserne ogsaa udstede Checks paa de Forbindelser, de allerede har, og som de mulig ønsker at bevare, men disse Checks kan kun vente at faa saa at sige en kort Levetid — ligesom andre Forretningschecks. En længere Levetid kan kun ventes, naar samme Checks benyttes af et stort Antal Instituter Landet over, bærende et almindelig anerkendt Mærke, med Forpligtelse for Trassaten til at indløse

dem, uden at de forud er noterede og uden Hensyn til Checkfristens Udløb for Regreskrav. Udstedernes — de i Foreningen værende Sparekassers — Soliditet og hele Forretningsgangen samt Kontrollen gennem disse med de cirkulerende Checks, hvorom Fællesinstituttet ved Indberetning sættes i Kundskab, vil vanskeliggøre Misbrug og give dem det faste Grundlag, de skal have. —

Om Realisationen af de Tanker, der er nedlagt i den skitserede Plan, kan i dette Øjeblik intet afgjort siges. Sagen har fundet forskellig Modstand, men ogsaa megen Tilslutning. Sammenslutningstanken er i sig selv saa naturlig, og vil sikkert kunne forfølge adskillige andre Formaal, saaledes at der ingen Grund er til at tvivle om, at den i Tidens Løb bliver virkeliggjort. Den vil da formentlig ogsaa lettest kunne give Sparekasseinstitutionen i Danmark den Afstivning, som den trænger til, for at kunne gaa en rolig Fremtid i Møde.

August 1901.
